

Er is veel te doen over E-screener, de omstreden psychologische test die met ingang van oktober 2019 verplicht werd voor alle burgers die legaal wapens voorhanden mogen hebben. E-screener heeft heel veel losgemaakt in kringen van sportschutters, jagers en verzamelaars. Ook op het ministerie van Justitie en Veiligheid en bij de politie is lang niet iedereen blij met de test. De storm van protesten en verontwaardiging die losbrak nadat een uitvalpercentage van meer dan 20% gehaald werd, deed de minister van Justitie en Veiligheid enkele weken na het uitrollen van E-screener besluiten de test voor bestaande verlof- en aktehouders met twee jaar op te schorten.

Ene mr. J. Regia zond ons onderstaand chronologische feitenrelaas dat hier en daar een persoonlijke mening bevat. Die de redactie overigens niet altijd deelt. We hebben het stuk desondanks geplaatst. Het bevat genoeg stof om over na te denken.

E-screener

Integriteitstoets der Nederlandse politie

door mr. J. Regia

Op zaterdag 9 april 2011 schiet Tristan van der Vlis met zijn schietsportwapens op de aanwezigen in winkelcentrum 'De Ridderhof' in Alphen a/d Rijn. Er vallen zes doden, waaronder hij zelf, en 16 gewonden te betreuen. Nederland is in rep en roer. Met name de legale bezitters van vuurwapens omdat de schuld al snel bij "de schietsport" wordt neergelegd. Onterecht, zoals de Hoge Raad acht jaar later concludeert. Daar kom ik straks op terug.

Verwarring

Over de ware toedracht en achtergrond van het drama heerst lange tijd verwarring. Feit is dat zowel Politie en Justitie vrijwel direct na de aanslag probeerden hun straatje schoon te vegen. Politie als medeverantwoordelijke voor het drama werkte niet bepaald mee aan het onderzoek om van gebrek aan transparantie nog maar te zwijgen. Een belangrijk document uit het politiedossier van de moordenaar bleek te zijn verdwenen. Gratis hulp van externe experts om de digitale copie ervan in databanken op te sporen, werd categorisch geweigerd.

Volgens AK56 Wapenmagazine columnist Willem Maduro moet Tristan van der Vlis ook enige tijd op de infame zwarte lijst van de KNSA hebben gestaan. Wat weer betekent dat hij er ook weer vanaf moet zijn gehaald omdat hij anders geen lid van een KNSA schietvereniging had kunnen worden, een vereiste voor een wapenverlof. Er moet dus

ook een papieren spoor bij de KNSA zijn (geweest). Vreemd genoeg is dit punt nooit in de media noch in rapportage noch in de rechtzaal uitgediept. Ondanks dat er nog geen duidelijk beeld is van wat er nu precies aan de hand is, komt de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) in september 2011 met haar rapport en doet aanbevelingen. Politie en Justitie komen er genadig vanaf. De KNSA als door Justitie erkende vereniging krijgt een nog grotere rol als verlengstuk van politie en Justitie toebedeeld. Met name ligt de focus op de wapenbezitters waarvoor volgens de OvV de bewijslast moet worden omgedraaid zoals de OvV zelf aanbeveelt:

"De Raad beveelt een 'omkering van de bewijslast aan: niet de politie moet aantonen dat hij ongeschikt is, maar de verlofaanvrager moet aantonen wel geschikt te zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een verklaring van een arts, een psychologische test of een verklaring van huisgenoten."

Door de OvV wordt slechts zijdelings en niet inhoudelijk gesproken over een psychologische test. Ook in de huidige Europese Vuurwapenrichtlijn wordt aan lidstaten de mogelijkheid geboden vrijblijvend een psychologische test in te voeren zonder dat er concreet vermeld wordt wat dat inhoudt.

Hoge Raad haalt uit

Inmiddels was er tussen de politie en de gedupeerden een felle juridische strijd losgebarsten over de afwikkeling van het drama in 'De Ridderhof'. Recent, op 20 september 2019 velde de Hoge Raad in zijn arrest het definitieve oordeel (ECLI:NL:HR:2019:1409). En dat oordeel is bepaald niet mals. Kort gezegd komt het erop neer dat:

1. De reeds strenge wapenwetgeving ten tijde van de aanslag in 2011 voldoende was om het drama te voorkomen.
2. Doordat de politie zelf in strijd met het stelsel van de Wwm handelde, kon de aanslag plaatsvinden.
3. Zoals ook de politie weet zijn de gevolgen van misbruik van wapenbezit ernstig. De politie heeft dermate ernstig gefaald in het toezicht op wapenbezit dat zij aansprakelijk is voor ALLE schade die is ontstaan.
4. Het verweer van de korpschef dat de dader, gelet op zijn geestestoestand, ook zonder legale wapens zijn daad zou hebben gepleegd ontslaat de korpschef niet van zijn verplichtingen op grond van de Wet wapens en munitie.

"Doordat de politie zelf in strijd met het stelsel van de Wwm handelde, kon de aanslag plaatsvinden."

De onafhankelijkheid van de OvV

Het arrest van de Hoge Raad van september 2019 staat letterlijk haaks op de bevindingen van de OvV van september 2011. De HR ziet met name de politie als zwakke schakel in het stelsel van de Wwm. Er is dus geen noodzaak voor strengere wetgeving, laat staan voor e-

screener, maar juist behoefte aan betere handhaving door de politie.

Dat de OvV tot een veel mildere conclusie kwam is niet echt een verrassing. De OvV bevindt zich in een financieel afhankelijke positie van Justitie en het rapport lijkt te zijn toegeschreven naar verzwaring van de wetgeving voor de burger en vergemakkelijking van de taak voor de overheid.

De OvV heeft ook geweigerd om onjuiste informatie die de door Justitie erkende en bevoordeelde KNSA was verstrekt, te corrigeren. Uit gewobde stukken is gebleken dat het overhevelen van toezicht op wapenbezit aan private clubs als de KNSA en "Edouard de Beaumont" is gedaan om kosten te besparen. Op deze verenigingen als zodanig wordt noch door politie noch door Justitie toezicht gehouden, hetgeen al heeft geleid tot veiligheidslekken en andere onwenselijke situaties.

Verkocht

Inmiddels was bij de politiek de e-screener als toetsinstrument geïntroduceerd met als grondgedachte dat je met een voorspellende psychologische test een aanslag zou kunnen voorkomen. Mede gelet op het advies van de Raad van State (RvS) en vooruitlopend op de Algemene verordening gege-

vensbescherming (AVG) bepaalde de wetgever dat een dergelijke test slechts één van de punten is waarop een aanvraag of verlenging van een wapenverlof moet worden beoordeeld. Je mag dus niet een verlof weigeren of intrekken louter omdat iemand een slechte test heeft gemaakt. Ook werd afgesproken dat de test op het politiebureau zou worden afgelegd. Dat levert een extra contact- en beoordelingsmoment op voor politie en zorgt ervoor dat jouw (medische) testgegevens niet door derden worden verwerkt met alle risico's van dien. En uiteraard heeft de burger recht op het leveren van tegenbewijs.

Onvoldoende daders...

Zoals ook in Finland is gebleken klopt de grondgedachte van de e-screener niet. Met de e-screener poogt men te zoeken naar een potentiële dader waarvan niet is vast te stellen wat zijn profiel is aangezien er te weinig van zijn. En, die enkele keer dat het tot een aanslag komt, de dader daarbij meestal sneuvelt. Het is dus giswerk zonder zicht op een concrete en bruikbare uitkomst. Opvallend is dat nergens in de E-screener documentatie concreet wordt aangegeven hoe men tot het zogenaamde risicoprofiel is gekomen en hoe dat betrouwbaar getest kan worden. Er zijn alleen vage verwijzingen naar literatuuronderzoek.

Vanwege het twijfelachtige nut en vanwege allerlei problemen omtrent de implementatie en bescherming van de privacy was de invoering van de E-screener op de lange baan geschoven.

Pijnlijk getroffen

Het komt slechts zeer zelden voor dat een overheidsorgaan aansprakelijk wordt gesteld voor de gevolgen van zijn handelen. En dan nog wordt deze aansprakelijkheid beperkt. Dat de Hoge Raad de politie dus aansprakelijk acht voor ALLE schade wil dus zeggen dat laatstgenoemde er een uitzonderlijke puinhoop van heeft gemaakt.

Bij de korpsleiding, die nu niet bepaald bekend staat om haar vermogen tot zelfreflectie, kwam deze conclusie hard aan. Echter, als je zo ernstig hebt gefaald als de politie, zou de enige logische en integere stap zijn dat je als korpsleiding je excuses maakt naar de getroffen en dat je samen om de tafel gaat om de schade zo goed mogelijk af te wikkelen. In plaats daarvan hebben de slachtoffers en nabestaanden nog een ellendig juridisch traject voor de boeg voordat ze ook maar een snipper genoegdoening, een cent compensatie krijgen van de politie. Excuses aanbieden? No way.

En wie moet wél bloeden?...

Wat de korpsleiding vervolgens wél doet is nog veel opmerkelijker. In plaats van de hand in eigen boezem te steken, moeten de wapenbezitters maar boeten. De Korpschef geeft daarom zijn omstreden adviseur KCT, Toon Moeskops, kennelijk de vrije hand om naar eigen inzicht en buiten de eindverantwoordelijke minister van Justitie om, de e-screener te activeren en de KCT-afdelingen in het land voor te schrijven hoe met de resultaten om dient te worden gegaan.

Als je de door Moeskops namens de Korpschef verspreide "Werkinstructie WWM artikel 6a e-screener" (formeel een dienstbevel) leest, krijg je een beeld van de Nederlandse politie die de beginselen van de rechtstaat aan zijn laars lapt. Daarbij hun baas, de minister van Justitie en Veiligheid in problemen brengt door een eigen draai aan diens woorden en bedoelingen te geven. Die werkinstructie staat bovendien bol van de onjuistheden en verdraaiingen. Niet verwonderlijk aangezien Moeskops geen gedegen juridische opleiding heeft en zijn afkeer van wapenbezit niet verhult. Ook lijkt onder zijn leiding de tijdige implementatie van de de-activeringsrichtlijn te zijn mislukt.

Nu dan een bloemlezing van schendingen van wetgeving, regelgeving en rechtsregels zoals opgenomen in het dienstbevel aan alle KCT afdelingen:

1. In tegenstelling tot de bedoeling van de wetgever heeft politie de uitvoering van de test uitbesteed aan het bedrijf Lamark BV en zijn er geen garanties voor bescherming van de privacy.
2. Er is zogenaamd sprake van een spoedeisende situatie (Hoezo? Volgens de Hoge Raad ligt het probleem bij de politie zelf en bestaande verlofhouders zijn al uitgebreid gecontroleerd geweest.) Het wettelijke recht om gehoord te worden wordt hier gemakshalve maar terzijde geschoven.
3. Op grond van art. 22 AVG mag op basis van louter een computerprogramma geen besluit worden genomen wat rechtsgevolg heeft voor de burger. Hetgeen in de werkinstructie wel gebeurt want bij een negatieve uitkomst van de test moet worden overgegaan tot onmiddellijke intrekking of weigering van het verlof. (De zogenaamde stoplichtfunctie.)
4. De e-screener meet 13 risicofactoren. Zelfs al scoort men op alle dertien "groen" dan nog kan de eindscore "rood" opleveren. Dit staat in de werkinstructie maar kan iemand de logica daarachter verklaren?!
5. KCT medewerkers worden aangespoord om tegenbewijs wat geleverd mag worden door verlofhouders, te weigeren.
6. KCT medewerkers worden aangespoord om ook bij een goede test, toch te kijken of ze niet alsnog een weigeringsgrond kunnen vinden.
7. Er vindt geen herkansing plaats. Eens gezakt, altijd gezakt en zakken betekent onherroepelijk de wapens inleveren. Omgekeerd mag de Korpschef wel van een "geslaagde" verlofhouder eisen de e-screener nogmaals te doen. De Korpschef geeft hier op voorhand aan zelf de uitkomst van e-screener niet te vertrouwen.

Gelukkig hadden de meeste politie eenheden bij het uitrollen van e-screener eind september 2019 wél door dat die werkinstructie in strijd is met art. 3 Politiewet. Alleen de eenheden Amsterdam, Limburg en Haaglanden hebben de wapens ingenomen. De overige tien eenheden hebben daar wijselijk vanaf gezien.

"De Korpschef geeft hier op voorhand aan zelf de uitkomst van e-screener niet te vertrouwen."

Meer geld. Maar waarom?

Uiteraard wil de politie voor de e-screener aparte, hoge leges in rekening brengen met de optie deze in de nabije toekomst verder te verhogen. De burger betaalt dus feitelijk voor zijn eigen 'vervolgning'. Naar aanleiding van aanhoudende problemen bij KCT is er in 2014 intern onderzoek verricht naar de kostprijs van de dienstverlening. Daarbij werd de vinger op de zere plek gelegd: het kan veel efficiënter en daarmee beter, sneller en goedkoper. Naast dit onderzoek zijn er ook diverse initiatieven, zowel binnen als buiten de politie, geweest die de dienstverlening aanzienlijk efficiënter kunnen maken. Het onderzoek en de initiatieven worden stevast geblokkeerd door de adviseur KCT. In plaats daarvan pleit hij juist voor meer personeel en hogere leges.

De politiek is nu aan zet

De e-screener zoals ingevoerd door de politie is niet alleen een toets van de burger maar ook van de integriteit van de korpsleiding. Een toets waarvoor ze duidelijk is gezakt.

Een schadepost van jaarlijks ruim twee miljoen euro voor onnodige procedurekosten, zes doden en zestien gewonden en een schadeclaim van naar schatting tussen de vijftientig en dertig miljoen euro en ruim 60.000 onschuldige burgers die door de Politie gedupeerd worden, tonen overduidelijk aan dat je een opsporingsorgaan dat niets begrijpt van privacy en bestuursrecht en dat bovendien te maken heeft met een mislukte reorganisatie en leegloop van kennis door vergrijzing, niet moet belasten met de complexe bestuursrechtelijke taak van toezichthouden op legaal wapenbezit. De puinhoop is inmiddels zo groot dat het nu aan de politiek is om orde op zaken te stellen. De korpschef mag op 19 december 2019 tekst en uitleg geven in de Tweede Kamer.